

Universal Declaration of Human Rights - Yakut

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Киһи быраабын уонсай Декларацията

Генеральной Ассамблея 217 А (III) нүөмөрдээх резолюциятынан 1948 сыл олунньу 10 күнүтэр ылылынна.

Преамбула

Киһи аймах бэйэ суолтатын өйдөбүлэ, тэн уонна быстыспат бырааба аан дойдуга көнүл уонна кырдык биир төрүтэ буоларын болжомтоҕо ылан туран,

киһи быраабын ахсарбат буолуу уонна сэнээһин түмүтэр дьон аймах суобаһын абардар варвардыы быһыылар тахсыбаттарынан, тыл уонна санаа көнүлүтэр, кыһалжата, куттала суох олоххо дьон дьулуһарын болжомтоҕо ылан туран,

киһи бырааба сокуон былааһынан харыстаныахтаабын, киһи батталлаах былааһы утары өрө турууну бүтэһик ньыма курдук туһамматын туһутар,

норуоттар икки ардыларыгар доҕордоһууну күүһүрдэр туһутар,

Холбоһуктаах Нациялар норуоттара Устааһтарыгар киһи сүрүн быраабыгар, киһи личность быһыытынан бэйэ суолтатыгар, эр киһи уонна дьахтар тэн буолууларыгар итэҕэйэллэрин бигэргэһитэрин, ол кэннэ социальнай прогресс өссө көнүл олох усулуобуйалара тупсарын туһутар үлэлэһэргэ быһаарыммыттарын болжомтоҕо ылан туран, чилиэн быһыытанан киирбит судаарыстыбалар Холбоһуктаах нациялар организацияларын кытары киһи быраабын уонна көнүлүн тутуһуу туһутар ыкса үлэлэһиэх буолан бигэ тыл биэрбиттэрин болжомтоҕо ылан туран,

ыйыллыбыт быраан уонна көнүл дьэн эйдэбуллэри дириҥник өйдөөһүн бу бэриллибит бигэ тыллары олоххо киллэрингэ улахан суолталаабын болжомтоҕо ылан туран. Генеральной Ассамблея,

Киһи быраабын уонсай Декларациятын аан дойду норуоттара уонна судаарыстыбалара толоруох тустаах сыалларынан-соруктарынан биллэрэр, хас биирдии киһи уонна общество хас биирдии органа бу Декларацияны сырдатты үөрэтин көмөтүнэн быраабы уонна көнүлү убаастыылларын ситиһиэхтээх, национальнай уонна норуоттар икки ардыларынааҕы тэрээһиннэр көмөлөрүнэн Холбоһук иһигэр киирбит судаарыстыбалар иһтэрингэр, мань таһынан, судаарыстыба сууттуур бырааһтарын тарҕанар уобаластарыгар (юрисдикция) олорор норуоттарга киэҥник уонна көдүүстээхтик тарҕанарын.

1 ыстатыйа

Дьон барыта бэйэ суолтатыгар уонна быраабыгар тэн буолан төрүүллэр. Киһилэр бары өркөн өйдөөх, суобастаах буолан төрүүллэр, уонна бэйэ бэйэлэрингэр тылга кииринигэс быһыылара доҕордоһуу тыыннаах буолуохтаах.

2 ыстатыйа

Хас биирдии киһи, расатыттан, тиринтин өнүгтэн, эр киһититтэн-дьахтарыттан, саҥарар тылыттан, омугуттан, религиятыттан, политическай да ханнык да санаатыттан, национальнай эбэтэр социальнай төрүтүттэн, баайыттан- дьаданытыттан тутулуга суох бу Декларация биллэрэрин курдук бырааптаах уонна көнүллээх.

Мань таһынан дьону ханнык да дойдуга, ханнык да политическай, правовой эбэтэр норуоттар икки ардыларынаабы статуһуттан сиэттэрэн араарыллыы суох буолуохтаах, бу дойдуга территорията төһө да тутулуга суох, эһиэккэ сылдыааччы, бэйэтэ саламат бинтэр суверенитет өттүнэн хааччахтаах буолбутун да иһин.

3 ыстатыйа

Хас биирдии киһи үчүгэй олоҕу олорор, көнүллээх уонна тус тыттыллыбат буолар бырааптаах.

4 ыстатыйа

Ким даҕаны кулуттуур, бэйэтин бас биллммэт буолар турукка сылдыа суохтаах: дьону кулут онгостуу уонна дьону атыылааһын ханнык да көрүннэрэ бобулар.

5 ыстатыйа

Ким даҕаны киһи быһыытыттан тахсыбыт, киһи быһыытынан түһэрэр уонна бэйэ суолтатын суох онорор сордоһунна, накаастабылга, куһаҕан сыһыанга түбэһиэ суохтаах.

6 ыстатыйа

Хас биирдии киһи, ханна да сырыттар, бэйэтин правосубъектнай быһыытынан аабынар бырааптаах.

7 ыстатыйа

Дьон барыта сокуон иннигэр тэн бырааптаахтар уонна сокуон тэн көмүскэбиллэн туһанар бырааптаахтар. Дьон барыта дьиннээх Декларацияны кэһэр араас дискриминацияттан көмүскэтэр уонна маннь сарбыйааһынна киксэриниттэн көмүскэтэр бырааптаахтар.

8 ыстатыйа

Хас биирдии киһи конституциянан, сокуонунан көрүлүбүт бэйэтин тус бырааптара кэһиллибит түгэнигэр, национальнай сууттар көмөлөрүнэн ол бырааптарын түргэнник уонна толору төннөрөр бырааптаах.

9 ыстатыйа

Ханнык да киһини бэйэ талбытынан буруйа суох хаайыллыбат, көнүлүн сарбыйыллыбат, үүрүлүбэт.

10 ыстатыйа

Хас биирдии киһи, холуобунай буруйу онорбут диэн дьүүлэнэр буоллабына бэйэтин быраабын уонна эбээһинэһин быһаарынаары, мань таһынан киһиэхэ тиксэриллибит холуобунай буруй төһө олохтообун быһаарар инниттэн, тэн бырааптаабынан туһанан, киһи дьыалатын тутулуга суох, кырдьык бары ирдэбиллэрин тутуһар суукка, аһаҕастык көрүлэрин ситиһэр бырааптаах.

11 ыстатыйа

1. Хас биирдии буруйу онорууга уорбаланааччы киһи, көмүскэнэргэ кыах барыта бэриллэн туран ыгыттар суут киһи буруйдаабын дакаастыар дылы, буруйа суоҕунан аабынар бырааптаах.

2. Ким даҕаны ханнык эбит дьайыһыны оноруу, эбэтэр туту да ынымыы иһин буруйга, буруйу оноруу кэмигэр национальнай сокуон бинтэр аан дойдутаабы быраап быһыытынан буруйу онорууннан аабыллыбат буоллахтарына, буруйдаммат. Накаастабыл буруй онгоһулар кэмигэр туттулла сылдыбыт накаастабылтан ырахан буолуо суохтаах.

12 ыстатыйа

Ким даҕаны ханнык да киһи тус олоҕор, дьиэ кэргэнигэр, кини олорор дьиэтин тыгтыллыбат буолуутугар, кини суруйсуутун кистэлэнэр буккуһуо, орооһуо суохтаах. Кини чиеһигэр, аатыгар-суолугар апчарыйыа суохтаах. Хас биһирдиги киһи итинник киһи олоҕор орооһортон сокуонунан көмүскэтэр бырааптаах.

13 ыстатыйа

1. Хас биһирдиги киһи хайа баҕарар судаарыстыба чэрчитигэр көңүл айанныыр, ханнык баҕарар судаарыстыбага олорор сирин бэйэтэ талынар бырааптаах.

2. Хас биһирдиги киһи хайа баҕарар судаарыстыбаттан, ол иһигэр бэйэтин төрөөбүт дойдутуттан, көһөн барар уонна төннөн кэлэр бырааптаах.

14 ыстатыйа

1. Хас биһирдиги киһи сойуолааһынтан куотунан атын дойдуларга хорҕойор сир көрдүүр уонна онно хорҕойор бырааптаах.

2. Бу быраап, Холбоһуктаах нациялар организацияларын сыалларын уонна ылыммыт санааларын утарар дьин чаччы политикаҕа сыһыана суох буруйу оноруу түбэлтэтигэр туһаныллыбат.

15 ыстатыйа

1. Хас биһирдиги киһи гражданство ылар бырааптаах.

2. Ким даҕаны бэйэ көңүлүнэн гражданствотыттан матыа суохтаах, эбэтэр бэйэтин гражданствотын уларытар быраабыттан матыа суохтаах.

16 ыстатыйа

1. Сокуоннай саастарын сиһит эр дьон уонна дьахталлар, расаларыттан, омуктарыттан, итэҕэллэриттэн тутулуга суох эрдиги -ойохтуу буолан ыал буолар бырааптаахтар. Эрдиги - ойохтуу буолалларыгар, эр-ойох буолан олорор кэмнэригэр уонна арахсар кэмнэригэр кэргэнниһилэр тэн бырааптаахтар.

2. Эрдиги-ойохтуу буолуу дьайыыта икки өттүттэн күһэйинтэ суох собулэн эрэ баар буоллаҕына буолар.

3. Ыал дигэн общество төрүт уонна сүрүн ячейката буолар, государство уонна общество харыстабылынан туһанар бырааптаах.

17 ыстатыйа

1. Хас биһирдиги киһи баайын дуолун тус бэйэтэ бас биллэн эбэтэр атын дьону кытары тэннэ бас биллэхтэрин сөп.

2. Ким даҕаны бэйэтин баайыттан олоҕо суохтук матыа суохтаах.

18 ыстатыйа

Хас биһирдиги киһи толкуйдуур, суобастанар, итэҕэллэнэр бырааптаах: бу быраап иһинэн киһи хаһан баҕарар бэйэтин итэҕэлин, санааларын уларытар манны таһынан бэйэтин итэҕэлин соҕотохтуу эбэтэр элбэх буолан сылдьан аһаастык, бинтэр биһирдигилээн үөрэтин, тагара сулууспатын, религиознай уонна ритуальной сиэри-туому тутуһуу нөнгүө тарҕатыан сөп.

19 ыстатыйа

Хас биһирдиги киһи бэйэтэ итэҕэбил санаалаах буолар, уонна ол итэҕэбил санаатын этэр бырааптаах: бу быраап иһинэн киһи бэйэтин итэҕэбил санаатын мэхэйэ суохтук тутуһар уонна государство границатыттан тутулуга суох ханнык баҕарар ньыманнан информацияны көрдүүр, ылар уонна тарҕатар бырааптаах.

20 ыстатыйа

1. Хас биһирдиги киһи эйэлээх мунньахтарга уонна холбоһуктарга киһирэр бырааптаах.
2. Кими даҕаны күүс өттүнэн ханнык да ассоциацияга киллэриллбэт.

21 ыстатыйа

1. Хас биһирдиги киһи бэйэтин дойдутун салайытыгар быһаччы, эбэтэр көңүллүк талыллыбыт дьон нөнүө кыттыыны ылыан сөп.
2. Хас биһирдиги киһи бэйэтин дойдутугар государственной сулууснаҕа киһирэр бырааптаах.
3. Правительство быһааһа норуот көрдөбүлүгэр олоҕуруохтаах; ол көрдөбүл кэмтэн-кэмигэр ытыллар, барыларыгар тэн уонна уонсай кистэлэн куоластааһын, эбэтэр онно тэн суолталаах, куоластааһын көңүлүн хааччыйар көрүнүкү көмөтүнэн чинэһинэй быыбардарга көрдөрүүнү булуохтаах.

22 ыстатыйа

Хас биһирдиги киһи, общество чилиэнин быһыытынан социальной харалтаны ылар бырааптаах. Хас биһирдиги киһи, общество чилиэнин быһыытынан, киһи бэйэ суолтатын сөпкө тутууга, киһи тус бэйэтэ норуот күүһүнэн, норуоттар икки ардыларыгар баар сибээстэрин туһананан, экономической, социальной, культурнай уобаластарга сайдар бырааптаах.

23 ыстатыйа

1. Хас биһирдиги киһи үлэлиир, көңүллүк үлэни талар, үлэлииргэ үчүтэй усулуобуйалаах, уонна үлэтэ суох хаалартан харыстанар бырааптаах.
2. Хас биһирдиги киһи, бырааба сарбыллыгыта суох төһөнү үлэлээбитинэн хамнас ылыахтаахтэн.
3. Хас биһирдиги үлэлиир киһи үлэтигэр сөп түбэһиннэрэн эһиэттэхэр хамнастаныахтаах, хамнаһа киһинэхэ бэйэтин тус наадатыгар уонна киһи дьинэ кэргэнигэр тийиэхтээх, тийибэт буоллаҕына атын социальной көмөнөн толорулуохтаах.
4. Хас биһирдиги киһи бэйэтин интэриэстэрин көмүскүү профессиональной түмсүүлэри (союз) тэрийэр, бэйэтин интэриэстэрин көмүскээри, профессиональной түмсүү чилиэнэ буолар бырааптаах.

24 ыстатыйа

Хас биһирдиги киһи сынньанар, иллэн кэмин атаарар, үлэтин күнэ сөп уһуннаах буолуохтаах, кэмтэн кэмигэр төлөнөр уопуска ылар бырааптаах.

25 ыстатыйа

1. Хас биһирдиги киһи бэйэтэ уонна киһи дьинэ кэргэнэ доруобай уонна чөл буолалларын туһугар, аһыыр астаах, таңнар таҥастаах, олорор дьинэлээх, кэмигэр онгоһулар медицинскэй уонна социальной онгоҕо, маны таһынан, киһи үлэтэ суох, эбэтэр босхон (инвалид), огдообо буолар уонна кырдьар түгэнигэр уонна киһиттэн тутулуга суох түгэнигэр сылтаан тутун барытын сүтэрэр түбэлтэтигэр, араас онго уонна көмө көрдүүр бырааптаах.

2. Ийэ буолуу уонна саҥа төрөөһүн үһүлүччү сыһыаны уонна көмөнү эрэйэллэр. Дьинэ кэргэннэ төрөөбүт уонна булумньу оҕолор биир тэнг социальнай харалтанан туһанар бырааптаахтар.

26 ыстатыйа

1. Хас биирдии киһи үөрэнэр бырааптаах. Маннайгы уонна орто сүһүөх үөрэхтээһин төлөбүрү суох буолуохтаах. Маннайгы үөрэхтээһин булгуччулаах буолуохтаах. Баҕалаах киһи барыта технической уонна анал үөрэххэ үөрэниэхтэрин сөп, үрдүк үөрэх кыһатыгар баҕалаах киһи барыта кыабыттан көрөн үөрэниэхтээх.

2. Үөрэхтээһин киһини личность быһыытынан сайыннараарга, киһи быраабын уонна көңүлүн убаастыыры элбэтэргэ хайысхалаах буолуохтаах. Үөрэхтээһин норуоттар, расалар уонна религиознай холбоһуктар икки ардыларыгар өйдөһүүнү, тулуйумтуо буолууну, доҕордоһууну үксэтиэхтээх. Холбоһуктаах Нациялар организацияларын эйэни үксэтэр үлэлэрингэр көмөлөһүөхтээх.

3. Төрөппүттэр кыра саастаах оҕолоругар маннайгы үөрэх кыһатын талар бырааптаахтар.

27 ыстатыйа

1. Хас биирдии киһи общество культурнай олоҕор көңүллүк кыттар, искусствоттан дуоһуйар, научнай сайдыыга кыттар уонна ол сайдыынан туһанар бырааптаах.

2. Хас биирдии киһи бэйэтэ айбыт научнай, литературнай эбэтэр художественнай айымньыларын сиэр майгы уонна үн-харчы өттүнэн көмүскэтэр бырааптаах.

28 ыстатыйа

Бу дьиннээх Декларацияҥа этиллибитин курдук, хас биирдии киһи бэйэтин бырааба уонна көңүлэ бүтүгүн олоххо киллэрэр социальнай бэрээдэктээх дойдута олорор бырааптаах.

29 ыстатыйа

1. Хас биирдии киһи общество ортотугар көңүл уонна бүтүгүн сайдар кыахтаах буоларын быһыытынан, общество иннигэр түс эбээһинэстээх.

2. Хас биирдии киһи бэйэтин быраабын уонна көңүлүн олохтоонунугар көрсөр хааччахтааһыннара, сокуон атын дьон быраабын уонна көңүлүн, сиһилин (мораль) ирдэбиллэрин толорор инниттэн, уонна норуokka табыгастаах тутулу тутар туһуттан олохтообут бобуулартан атын буолуо суохтаах.

3. Бу бырааптары уонна көңүллэри олоххо киллэрин ханнык да түбэлтэҕэ Холбоһуктаах нациялар организацияларын сыалларыгар уонна ылыммыт санааларыгар утары утарсыа суохтаах.

30 ыстатыйа

Дьиннээх Декларация ис хоһооно ханнык эмэ дойдута, дьон түмсүүтүгэр эбэтэр кэккэ дьоннорго бу декларацияҥа суруллубут быраабы уонна көңүлү суох онгорорго көңүлү биэрин курдук тойоннонуо суохтаах.